دیدگاه اعضای هیأت‌علمی در مورد وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران

مصطفی صادقی*، علی باقریان

چکیده

مقدمه: ارزیابی مستمر وضعیت آموزشی دانشجویان برای بهبود نظام آموزشی ضروری می‌باشد. مطالعه حاضر با هدف مقایسه وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی فعلی از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشکده‌های دندانپزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور با دانشجویان سال‌های گذشته انجام شد.

روش‌ها: این مطالعه توصیفی-مقطعی در سال ۱۳۹۰ انجام گرفت. اطلاعات به وسیله پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته، روا و پایا جمع‌آوری شد که توسط ۳۵۴ عضو هیأت‌علمی شاغل در ۱۸ دانشکده دندانپزشکی و واجد شرایط ورود به مطالعه تکمیل گردید. پرسشنامه، وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی حال حاضر را در مقایسه با دانش‌آموختگان سال‌های گذشته بررسی کرد. داده‌ها به استفاده از آمار توصیفی، آزمون‌های واریانس، تی مستقل و ضریب همبستگی اسپیرمن تجزیه و تحلیل شدند.

نتایج: بیش از ۵۰٪ از استادان بیان کردند که تمایل دانشجویان به شرکت در آزمون تخصصی و انجام فعالیت‌های پژوهشی خوب‌تر تا بسیار خوب‌تر شده است، ولی علاقه به حضور در کلاس دروس نظری و انجام تکالیف آموزشی بدتر تا بسیار بدتر شده است. به علاوه نظر اغلب شرکت‌کنندگان در مورد سایر متغیرها بر این بود که بین دانشجویان فعلی و دانش‌آموختگان دندانپزشکی تفاوتی وجود نداشت و در مجموع ۴۰/۹۴٪ از شرکت‌کنندگان معتقد بودند که وضعیت تحصیلی دانشجویان تغییری نکرده است. شرکت‌کنندگان معتقد بودند که حدود ۴۶٪ از دانش‌آموختگان دندانپزشکی مهارت بالینی کافی برای طبابت مستقل را دارند. ضریب همبستگی اسپیرمن ارتباط معناداری بین سابقه تدریس اعضای هیأت‌علمی با میانگین نمره وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی نشان نداد.

نتیجه‌گیری: اگرچه اشتیاق به شرکت در آزمون تخصصی و انجام فعالیت‌های پژوهشی در دانشجویان فعلی بیشتر شده است، ولی در مجموع وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی ایران از نظر استادان آنان در طی سال‌های گذشته تغییری نکرده است. همچنین از دیدگاه استادان مهارت بالینی دانش‌آموختگان دندانپزشکی برای انجام طبابت مستقل چندان مطلوب نبود.

واژه‌های کلیدی: پیشرفت تحصیلی، وضعیت تحصیلی، دانشجوی دندانپزشکی، اعضای هیأت‌علمی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ دی ۱۳۹۱؛ ۱۲(۱۰): ۷۲۱ تا ۷۳۰

مقدمه

دانشجویان سرمایه‌های ارزشمند و گران‌قدر هر کشور محسوب می‌شوند و توجه به تربیت مؤثر و کارآمد آنها از نظر آموزشی، پژوهشی و فرهنگی از وظایف اصلی و مهم دانشگاه‌ها است. همه ساله دانشجویان زیادی پذیرفته و دانش‌آموخته می‌شوند که در این چرخه مستمر، توجه به کیفیت آموزش از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است(۱تا٤). آموزش دندانپزشکی فرایندی است که به تربیت دندانپزشکان آینده می‌پردازد، تا آنان بتوانند نیازهای بهداشتی درمانی جامعه را برآورده نمایند. بدیهی است که ارتقای کیفیت آموزش بالینی این رشته

* **نویسنده مسؤول:** دکتر مصطفی صادقی (استاد)، گروه آموزشی دندانپزشکی ترمیمی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، کرمان. ایران.
mostafa.sadeghi110@yahoo.com
دکتر علی باقریان (دانشیار)، گروه آموزشی دندانپزشکی کودکان، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، کرمان. ایران.
(bagherian@rums.ac.ir)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۱/۲/۲۱، تاریخ اصلاحیه: ۹۱/۴/۳ تاریخ پذیرش: ۹۱/۷/۱۰

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

موجب تربیت نیروی‌های انسانی کارآزموده، توانمند و با کیفیت مطلوب می‌گردد و این امر مهم در پیشرفت سلامت دهان و دندان جامعه اثر مستقیم دارد(۳و۵و۶).

وضعیت تحصیلی دانشجو، به پیشرفت یا افت تحصیلی وی گفته می‌شود که به منزله میزان موفقیت دانشجو در کسب مهارتهای علمی و تخصصی است(۵و۷و۸). از جمله مهم‌ترین نگرانی‌های مسؤولین آموزشی دانشگاه‌ها، استادان و خانواده‌های دانشجویان، پیشرفت تحصیلی و جلوگیری از افت تحصیلی دانشجویان است(۱و۲و۷). بنابراین شناسایی عوامل مؤثر بر پیشرفت و موفقیت تحصیلی دانشجویان گامی مهم در جهت رشد و توسعه پایدار هر جامعه است(۷و۹).

ارزیابی یا ارزشیابی مداوم و نظام‌مند وضعیت تحصیلی دانشجویان، می‌تواند میزان موفقیت و عدم موفقیت دانشجویان را در تحقق اهداف معین تعیین نماید(۲تا٤و۹). برای سنجش وضعیت تحصیلی دانشجویان، از ابزارهای مختلفی مانند معدل کل، ترم‌های مشروطی، تعداد واحدهای مردودی یا قبولی و نظرات استادان استفاده می‌شود. در این راستا ارزیابی نظرات استادان، که از ارکان اصلی و مؤثر در آموزش دندانپزشکی هستند حایز اهمیت فراوان است. استفاده از دیدگاه استادان به سبب تجارب ارزنده و ارزشمند می‌تواند نقاط ضعف و قوت محیط‌های آموزشی را روشن‌تر نماید و نقش مهمی در تدوین برنامه‌های آموزشی و بهبود کیفیت خدمات دندانپزشکی داشته باشد. مطالعات متعدد نشان داده‌اند که عوامل زیادی از جمله انگیزه استادان و دانشجویان، جذابیت، امکانات فیزیکی و آموزشی دانشگاه، سطح علمی و روش تدریس استادان در پیشرفت تحصیلی دانشجویان نقش مؤثری دارند(۱و۷و۱۰و۱۱).

طی دو دهه گذشته، تعداد دانشگاه‌های علوم پزشکی و دانشجویان رشته دندانپزشکی به دلیل نیاز شدید جامعه به سرعت رشد کرده‌اند. اگرچه گسترش بیش از پیش دانشگاه‌ها و افزایش پذیرش دانشجو مشکل کمبود نیروی انسانی را در برهه‌ای از زمان برطرف ساخت؛ ولی احتمالاً کیفیت آموزش سیر نزولی پیدا کرده است(۹). با وجود این که لازم است دانشجویان مطابق انتظارات جامعه تحول یابند، در سال‌های اخیر شواهدی مبنی بر افت تحصیلی دانشجویان وجود دارد(۲و۸و۱۰).

اگرچه مطالعات مطلب‌نژاد و همکاران نشان داد که وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی بابل بر اساس نمرات آنان روند رو به رشدی داشته است(۹و۱۲)، ولی رضایت دانش‌آموختگان این دانشکده از توانمندی‌های حرفه‌ای خود چندان مطلوب نبود. این امر می‌تواند مانعی برای ارائه خدمات درمانی مناسب به بیماران باشد(۸). نتایج تحقیقی در انگلیس، بیانگر افت تحصیلی رو به رشد دانشجویان دندانپزشکی در این کشور بود که نتیجه آن باعث افت کیفیت دندانپزشکی در سال‌های آینده خواهد شد(٦). بنابراین ارزیابی وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی از اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا اگر این دانشجویان مهارت بالینی کافی کسب ننمایند، منجر به عملکرد ضعیف آنان در مطب و یا مراکز بهداشتی-درمانی خواهد شد و این امر به خاطر حساسیت شغلی و ارتباط آن با سلامت افراد جامعه به صورت یک مشکل حیاتی و در اغلب موارد غیرقابل جبران خود را نشان خواهد داد(۵و۷و۸و۱۲).

در سال‌های اخیر برخی از اعضای هیأت‌علمی دانشکده‌های دندانپزشکی کشور از کاهش اشتیاق، علاقه و پشتکار دانشجویان در یادگیری مطالب دروس نظری و عملی دندانپزشکی گلایه داشتند، ولی هیچ مدرک مستند و معتبری وجود نداشت که نشان‌دهنده دیدگاه استادان از وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی فعلی نسبت به گذشتگان باشد. بنابراین با توجه به اهمیت بررسی مداوم وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی، به خصوص از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی، و با توجه به این که تاکنون مطالعه‌ای در این زمینه انجام نشده است؛ مطالعه حاضر با هدف بررسی وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

سراسر کشور از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشکده‌های دندانپزشکی، در مقایسه با دانشجویان سال‌های گذشته، طراحی شده است. نتایج این تحقیق می‌تواند در طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی دانشکده‌های دندانپزشکی برای ترغیب به پیشرفت و پیشگیری از افت تحصیلی دانشجویان به کار رود.

روش‌ها

در این مطالعه توصیفی- مقطعی، که در پاییز سال ۱۳۹۰ انجام گرفت، جامعه‌ی آماری تمامی اعضای هیأت‌علمی دانشکده‌های دندانپزشکی سراسر کشور بود (۱۲۰۰ نفر). پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته، روا و پایا به تمامی دانشکده‌های دندانپزشکی کشور، که حداقل پنج دوره دانش‌آموخته دندانپزشکی داشتند، ارسال شد. شیوه نمونه‌گیری به روش سرشماری بود و اعضای هیأت علمی ۱۸ دانشکده دندانپزشکی که سابقه‌ی تدریس بیش از پنج سال داشتند، وارد مطالعه شدند (۸۰۰ نفر). پس از یک هفته پرسشنامه‌های تکمیل‌شده جمع‌آوری شدند. در این مطالعه اطلاعات شخصی افراد محرمانه در نظر گرفته شد.

پرسشنامه متشکل از سه قسمت بود. قسمت اول شامل: نام دانشگاه محل تدریس، سابقه تدریس و جنسیت شرکت‌کننده. قسمت دوم شامل ۱۹ سؤال بود که دیدگاه استادان را در مورد وضعیت تحصیلی دانشجویان مشغول به تحصیل، در مقایسه با دانش‌آموختگان سال‌های گذشته، بررسی می‌کرد. سؤالات این قسمت در خصوص میزان علاقه دانشجویان به حضور در کلاس دروس نظری و انجام تکالیف آموزشی، نتایج امتحانات بین نیم‌سال و پایان نیم‌سال، میزان اشتیاق به شرکت در آزمون تخصصی و انجام فعالیت‌های پژوهشی، حس رقابت‌جویی در کسب نمرات بالاتر، میزان حضور مرتب و طبق برنامه در بخش، دقت و احساس مسؤولیت در انجام امور محوله، میزان مهارت در انجام کارهای بالینی، وضعیت نمرات دروس نظری و عملی، میزان پشتکار در یادگیری دروس نظری و عملی، میزان ماندگاری مطالب نظری دروس تخصصی دندانپزشکی، میزان همکاری با اساتید در انجام امور آموزشی، توانایی تصمیم‌گیری مستقل در تشخیص و طرح درمان، رعایت اخلاق اسلامی و حرفه‌ای و حفظ شئون دانشجویی، حسن رابطه با بیماران و تناسب فضای آموزشی با نیاز دانشجویان بود. در قسمت سوم پرسشنامه با یک سؤال باز، نظر شرکت‌کنندگان در مورد این که "در حال حاضر چند درصد از دانش‌آموختگان دندانپزشکی مهارت بالینی کافی برای طبابت مستقل را دارند" بررسی می‌شد. پاسخ این سؤال به صورت یک عدد بود. در نهایت میانگین و انحراف معیار این عدد محاسبه شد و به عنوان دیدگاه شرکت‌کنندگان نسبت به این سؤال در نظر گرفته می‌شد.

سؤالات قسمت دوم پرسشنامه، با مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (بسیار خوب‌تر، خوب‌تر، فرقی ندارند، بدتر و بسیار بدتر) امتیازبندی شدند. هر گزینه نمره‌ای از پنج تا یک کسب می‌کرد؛ برای گزینه‌های بدون پاسخ، عدد صفر در نظر گرفته شد. بنابراین نمره پرسشنامه از ۱۹ تا ۹۵ متغیر بود. پرسشنامه‌ها بدون نام بودند و هدف از مطالعه در ابتدای پرسشنامه توضیح داده شد. روایی پرسشنامه توسط ۱۲ نفر دندانپزشک متخصص و اپیدمیولوژیست تعیین گردید. پایایی آن نیز از طریق آزمون مجدد به فاصله دو هفته بر روی ۲۰ شرکت‌کننده محاسبه شد ($r=۰/۷۱$).

با توجه به این که مقایسه وضعیت تحصیلی دانشجویان فعلی با دانش‌آموختگان سال‌های گذشته، مشروط به داشتن حداقل پنج سال سابقه تدریس و عضویت هیأت‌علمی در دانشگاه است، بنابراین پرسشنامه‌های تکمیل شده توسط افرادی که سابقه تدریس آنها کمتر از پنج سال بود از مطالعه حذف شدند.

داده‌ها با استفاده از بسته نرم‌افزاری SPSS-18 و روش‌های آمار توصیفی (فراوانی مطلق و نسبی، میانگین

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

و انحراف معیار) و آمار تحلیلی مانند آزمون تحلیل واریانس یک طرفه (به منظور بررسی تفاوت میانگین نمرات دیدگاه استادان در دانشگاه های تیپ یک و دو دولتی و دانشگاه آزاد)، آزمون تی مستقل (به منظور بررسی تفاوت میانگین نمره دیدگاه زنان و مردان و همچنین مقایسه میانگین نمره دیدگاه استادان دانشگاه تیپ یک و دو) و ضریب همبستگی اسپیرمن برای مقایسه نمرات حاصله بر اساس متغیرهای تیپ دانشگاه، سابقه تدریس و جنسیت اعضای هیأت‌علمی) تحلیل شد. در این مطالعه سابقه تدریس استادان به صورت رتبه‌ای طبقه‌بندی گردید؛ همچنین $\alpha<0/05$ به عنوان سطح معناداری تلقی گردید.

نتایج

از مجموع ۱۲۰۰ عضو هیأت‌علمی شاغل در ۱۸ دانشکده دندانپزشکی سراسر کشور، ۸۰۰ نفر شرایط ورود به مطالعه را داشتند که پرسشنامه ۳۵٤ نفر آنها تجزیه و تحلیل شد (درصد پاسخ‌گویی ٤٤/۲۵٪). یافته‌های مطالعه نشان داد که ۲۰۲ نفر (۵۷/۱٪) از شرکت‌کنندگان مرد و ۱۵۲ نفر (٤۲/۹٪) زن بودند. میانگین سابقه تدریس آنان ۱۱/٦٤±٦/۳۱ سال (مردان ۱۲/۳۹±٦/۹۳، زنان ۱۰/٦۳±۵/۲۲) بود؛ به ترتیب ۱۹۳ نفر (۵٤/۵٪) و ۱٤۳ نفر (٤۰/٤٪) از آنها در دانشگاه‌های تیپ یک و دو، و ۱۸ نفر (۵/۱٪) در دانشگاه‌های آزاد اسلامی تدریس می‌کردند.

میانگین و انحراف معیار نمره دیدگاه اعضای هیأت‌علمی نسبت به وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی سراسر کشور در جدول یک نشان داده شده است. در مجموع میانگین نمره وضعیت تحصیلی دانشجویان ۳/۰۰±۰/۵۱ بود.

بیش از ۷۰٪ درصد از استادان به گزینه‌های میزان اشتیاق دانشجویان به شرکت در آزمون تخصصی و حدود ۵۰٪ از آنها، به انجام فعالیت‌های پژوهشی، پاسخ خوب‌تر تا بسیار خوب‌تر دادند. همچنین حدود ٤۰٪ از استادان میزان علاقه دانشجویان کنونی به حضور در کلاس دروس نظری و انجام تکالیف آموزشی را بدتر و بسیار بدتر از دانشجویان سابق می‌دانستند. با این وجود نظر ٤۲/۹٪ از شرکت‌کنندگان در مورد سایر گزینه‌ها بر این بود که بین دانشجویان فعلی و دانش‌آموختگان دندانپزشکی (دانشجویان سال‌های گذشته) تفاوتی وجود ندارد. آزمون آماری تی مستقل بین میانگین نمره دیدگاه استادان زن (۲/۹٤±۰/٤۹) و مرد (۳/۰٤±۰/۵۱) تفاوت آماری معناداری نشان نداد ($p=0/073$). همچنین آزمون آنالیز واریانس تفاوت آماری معناداری بین میانگین نظرات استادان بر حسب تیپ دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی (۲/۸٤±۰/٤۱) نشان نداد ($p=0/319$). ضریب همبستگی اسپیرمن ارتباط بین سابقه تدریس اعضای هیأت‌علمی با میانگین نمره وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی را بسیار ضعیف و منفی نشان داد ($p=0/597$ و $r=-0/028$). همچنین ٤۰/۹٤ درصد از شرکت‌کنندگان این مطالعه اظهار کردند که وضعیت تحصیلی دانشجویان از گذشته تا حال تفاوتی نکرده است (جدول ۱).

در پاسخ به سؤال پایانی پرسشنامه در مورد تخمین استادان از نسبت (درصد) دانش آموختگانی که مهارت بالینی کافی برای طبابت مستقل را دارند، میانگین عدد به دست آمده در کل ٤٦/۲۰±۲٦/۲۹٪ بود. آزمون آماری تی اختلاف آماری معناداری را بین میانگین عدد برآورد شده در این مورد توسط استادان زن (٤۹/٤۸±۲۵/٤۷٪) و مرد (٤۱/۲۷±۲٦/۸۳٪) نشان داد ($p=0/008$ و $t=2/655$). ولی بین نظرات استادان در دانشگاه‌های دولتی تیپ یک و دو تفاوت معناداری در این زمینه وجود نداشت ($p=0/609$). تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین میانگین و انحراف معیار نمرات نظرات استادان در دانشگاه‌های دولتی تیپ یک و دو و دانشگاه‌های آزاد اسلامی در مورد وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی تفاوت آماری معناداری وجود ندارد ($p=0/067$). همچنین ضریب همبستگی

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

اسپیرمن نشان داد که بین سابقه تدریس اعضای هیأت‌علمی با نظر آنان در مورد درصد مهارت دانشجو برای طبابت مستقل رابطه مثبت و بسیار ضعیفی دارد. (r=۰/۰۲۹ و p=۰/۶۱۸).

جدول ۱: فراوانی مطلق و نسبی و میانگین و انحراف معیار نمرات دیدگاه اعضای هیأت‌علمی در مورد وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه های علوم پزشکی ایران

پرسش	بسیار خوب‌تر	خوب‌تر	فرقی ندارند	بدتر	بسیار بدتر	میانگین و انحراف‌معیار
علاقه به حضور در کلاس دروس نظری	(۳)٪۰/۹	(۶۹)٪۱۹/۵	(۱۳۷)٪۳۸/۷	(۱۲۵)٪۳۵/۳	(۲۰)٪۵/۶	۲/۷۵±۰/۸۶
علاقه به انجام تکالیف آموزشی	(۲)٪۰/۶	(۷۱)٪۲۰/۱	(۱۲۵)٪۳۵/۲	(۱۳۱)٪۳۷	(۲۵)٪۷/۱	۲/۷۰±۰/۸۹
نتایج امتحانات بین نیم‌سال و پایان نیم‌سال	(۷)٪۲/۱	(۸۴)٪۲۴/۷	(۱۸۹)٪۵۵/۴	(۵۳)٪۲۴/۷	(۷)٪۲/۱	۳/۰۹±۰/۷۵
اشتیاق به شرکت در آزمون تخصصی	(۷۸)٪۲۲	(۱۷۹)٪۵۰/۶	(۷۱)٪۲۰/۱	(۱۶)٪۴/۵	(۶)٪۱/۷	۳/۸۸±۰/۸۷
اشتیاق به انجام فعالیت‌های پژوهشی	(۲۴)٪۶/۸	(۱۴۸)٪۴۱/۸	(۱۱۹)٪۳۳/۶	(۴۳)٪۱۲/۱	(۱۶)٪۴/۵	۳/۳۵±۰/۹۴
حس رقابت‌جویی در کسب نمرات بالاتر	(۱۸)٪۵/۱	(۱۰۹)٪۳۰/۸	(۱۶۰)٪۴۵/۲	(۵۲)٪۱۴/۷	(۱۲)٪۳/۴	۳/۲۰±۰/۸۷
حضور مرتب و طبق برنامه در بخش	(۱۴)٪۴	(۸۵)٪۲۴	(۱۴۳)٪۴۰/۴	(۹۸)٪۲۷/۷	(۱۲)٪۳/۴	۲/۹۷±۰/۹۱
دقت و احساس مسؤولیت در انجام امور محوله	(۶)٪۱/۷	(۷۴)٪۲۰/۹	(۱۳۱)٪۳۷	(۱۱۶)٪۳۲/۸	(۲۳)٪۶/۵	۲/۷۸±۰/۹۱
مهارت در انجام کارهای بالینی	(۱۱)٪۳/۱	(۹۸)٪۲۷/۷	(۱۴۷)٪۴۱/۵	(۸۵)٪۲۴	(۱۳)٪۳/۷	۳/۰۳±۰/۸۹
وضعیت نمرات دروس نظری	(۵)٪۱/۴	(۹۰)٪۲۵/۴	(۱۸۶)٪۵۲/۵	(۶۰)٪۱۶/۹	(۸)٪۲/۳	۳/۰۷±۰/۷۶
وضعیت نمرات دروس عملی	(۸)٪۲/۳	(۱۰۹)٪۳۰/۸	(۱۶۹)٪۴۷/۷	(۶۲)٪۱۷/۵	(۱)٪۰/۳	۳/۱۷±۰/۷۵
پشتکار در یادگیری دروس عملی	(۱۴)٪۴	(۸۹)٪۲۵/۱	(۱۳۲)٪۳۷/۳	(۱۰۴)٪۲۹/۴	(۱۱)٪۳/۱	۲/۹۷±۰/۹۲
ماندگاری مطالب تئوری دروس تخصصی	(۷)٪۲	(۷۵)٪۲۱/۲	(۱۳۸)٪۳۹	(۱۰۴)٪۲۹/۴	(۲۰)٪۵/۶	۲/۸۴±۰/۹۰
همکاری با استادان در انجام امور آموزشی	(۷)٪۲	(۶۹)٪۱۹/۵	(۱۷۶)٪۴۹/۷	(۸۰)٪۲۲/۶	(۱۹)٪۵/۴	۲/۹۰±۰/۸۴
توانایی تصمیم‌گیری مستقل در تشخیص و طرح درمان	(۸)٪۲/۳	(۸۹)٪۲۵/۱	(۱۲۷)٪۳۵/۹	(۱۰۰)٪۲۸/۲	(۲۶)٪۷/۳	۲/۸۷±۰/۹۶
رعایت اخلاق اسلامی و حرفه‌ای و حفظ شئون دانشجویی	(۹)۲/۵	(۵۶)٪۱۵/۸	(۱۴۱)٪۳۹/۸	(۱۰۸)٪۳۰/۵	(۳۸)٪۱۰/۷	۲/۶۹±۰/۹۵
حسن رابطه با بیماران	(۱۱)٪۳/۱	(۶۹)٪۱۹/۵	(۱۸۲)٪۵۱/۴	(۷۲)٪۲۰/۳	(۱۶)٪۴/۵	۲/۹۶±۰/۸۴
تناسب فضای آموزشی با نیاز دانشجویان	(۲۸)٪۷/۹	(۹۹)٪۲۸	(۱۰۹)٪۳۰/۸	(۷۰)٪۱۹/۸	(۴۵)٪۱۲/۷	۲/۹۹±۱/۱۵۰
پشتکار در یادگیری دروس نظری	(۱۱)٪۳/۱	(۷۲)٪۲۰/۳	(۱۴۳)٪۴۰/۴	(۹۵)٪۲۶/۸	(۲۹)٪۸/۲	۲/۸۳±۰/۹۵
کل پرسشنامه						۳/۰۰±۰/۵۱

بحث

این مطالعه با هدف بررسی دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشکده‌های دندانپزشکی سراسر کشور از وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی ایران در مقایسه با دانشجویان سال‌های گذشته انجام گردید. یافته‌های این مطالعه بیانگر آن بود که از نظر حدود ۵۰٪ از استادان دانشکده‌های دندانپرشکی کشور، وضعیت آموزشی دانشجویان تفاوتی نکرده است و یا حتی بد و بدتر شده است که این نشان‌دهنده‌ی این است که آنها از وضعیت فعلی آموزش چندان راضی نیستند. با وجود این که در سال‌های اخیر امکانات آموزشی و تعداد اعضای هیأت‌علمی به خصوص در دانشکده‌های جدیدالتأسیس افزایش یافته است، ولی اشتیاق، علاقه و پشتکار دانشجویان در یادگیری و به خاطرسپاری مطالب دروس دندانپزشکی و انجام تکالیف آموزشی از دیدگاه استادان، چندان مطلوب نبود که این امر منجر می‌شود که آنان در آینده توانایی کافی برای تصمیم‌گیری مستقل در تشخیص و طرح درمان بیماران را نداشته باشند. عدم وجود تفاوت

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

آماری معناداری بین نظرات استادان زن با مرد و دانشگاه‌های تیپ یک با دو و همچنین عدم وجود ارتباط قوی بین سابقه تدریس اعضای هیأت‌علمی با میانگین نمره کسب شده نشان‌دهنده آن است که وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی سراسر کشور و از دیدگاه استادان قدیمی و جدید و حتی استادان زن و مرد، تقریباً یکسان است. یادگیری، تعامل میان استاد و دانشجو است که منجر به تغییرات نسبتاً دائمی در دانشجو در سه حیطه دانش، مهارت و نگرش می‌شود و تمامی تلاش‌ها در چرخه آموزش بر افزایش یادگیری دانشجو استوار است(٤و١٣و١٤). بنابراین بازنگری در طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی در دانشکده‌های دندانپزشکی ضروری به نظر می‌رسد.

برخی مطالعات، نظرات دانش‌آموختگان دندانپزشکی را در مورد توانمندی‌های حرفه‌ای خود مورد بررسی قرار دادند و نتیجه‌گیری کردند که دانش‌آموختگان از توانمندی خود در درمان بیماران رضایت مطلوب نداشتند(١٥تا١٧). عدم رضایت دانش‌آموختگان دندانپزشکی از توانایی‌های عملی کسب شده طی دوران تحصیل می‌تواند مانعی برای ارائه خدمات مناسب به بیماران باشد. نتایج این مطالعات نشان می‌دهد که دانشکده‌های دندانپزشکی نتوانسته‌اند به اهداف آموزش بالینی به طور کامل دست یابند؛ بنابراین بازنگری در روش‌های تدریس دندانپزشکی به خصوص دروس عملی و افزایش زمان آموزش بالینی ضروری به نظر می‌رسد که این امر موجب افزایش تسلط دندانپزشکان در درمان بیماران خواهد شد. تروگت و هوگ استراتن (Terwogt, Hoogstraten) گزارش کردند که ٧٥/٩ درصد از دندانپزشکان هلند خود را در انجام تمامی خدمات دندانپزشکی توانمند می‌دانستند(١٨) که این یافته با نتایج مطالعه حاضر متفاوت است.

بر اساس نظر اکثر استادان شرکت‌کننده در این مطالعه، اشتیاق به شرکت در آزمون تخصصی و انجام فعالیت‌های پژوهشی در دانشجویان فعلی خوب‌تر و بسیار خوب‌تر شده است. پیشرفت‌های علمی و فنی موجب گسترش رشته‌های تخصصی دندانپزشکی شده است. مطالعات نشان داده‌اند که تمایل دانشجویان به ادامه تحصیل با انگیزه‌های مختلف نیز به طور چشمگیری افزایش یافته است(١٩تا٢١). همچنین اهمیت دادن به پژوهش و فراهم شدن شرایط انجام آن در سال‌های اخیر، سبب ایجاد اشتیاق در دانشجویان به انجام فعالیت‌های پژوهشی شده است. نظر ٣٦٪ شرکت‌کنندگان بر این بود که تناسب فضای آموزشی با نیاز دانشجویان خوب‌تر و بسیار خوب‌تر شده است. تربیت دندانپزشکانی که بتوانند نیازهای بهداشت دهان و دندان جامعه را برآورده کنند، ارتباط تنگاتنگی با امکانات آموزشی دارد و این موضوع با صرف هزینه‌های هنگفت همراه است. رشته دندانپزشکی توأم با مهارت‌های بالینی فراوان است، و تربیت نیروی‌های انسانی کارآزموده، توانمند و با کیفیت مطلوب، برای عرضه مراقبت‌های بهداشتی درمانی، از دغدغه‌های نظام آموزشی کشور است(٥و٦و١١).

تقریباً بیش از نیمی از استادان بر این باور بودند که نتایج امتحانات بین نیم‌سال و پایان نیم‌سال، و وضعیت نمرات دروس نظری و عملی دانشجویان حال حاضر نسبت به دانش‌آموختگان دندانپزشکی تفاوتی نکرده است. یکی از روش‌های رایج برای بررسی وضعیت تحصیلی دانشجویان، ارزیابی نمرات دروس نظری و عملی آنان است. مطالعات مطلب‌نژاد و همکاران در دانشکده دندانپزشکی بابل نشان داد که وضعیت تحصیلی دانشجویان بر حسب میانگین معدل کل و نمرات نظری و عملی با سال تحصیلی به طور معناداری افزایش دارد که بیانگر روند رو به رشد وضعیت تحصیلی آنان بود(٩و١٢). اگر چه مطالعه‌ای در انگلستان نشان داد که افت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی در حال افزایش است و این امر موجب افت کیفیت خدمات دندانپزشکی در سال‌های آینده خواهد شد(٦).

پشتکار در یادگیری و ماندگاری مطالب دروس نظری و

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

عملی، حضور مرتب دانشجویان در بخش‌های بالینی و همکاری با استادان در انجام امور آموزشی، لازمه موفقیت و پیشرفت تحصیلی است که بر اساس نظر کمتر از نیمی از استادان شرکت‌کننده در این مطالعه، در دانشجویان فعلی تغییری نکرده است. مطالعه قوام و همکاران در دانشگاه علوم پزشکی تهران نشان داد که حضور در کلاس درس با موفقیت تحصیلی ارتباط معناداری دارد و دانشجویانی که در کلاس درس غیبت نداشتند، دارای میانگین معدل و موفقیت تحصیلی بالاتری بودند(۲۲).

یکی از مؤلفه‌های مؤثر بر انگیزش تحصیلی دانشجویان حس رقابت‌جویی است(۱۰). این مطالعه نشان داد که کمتر از نیمی ازاستادان معتقد بودند حس رقابت‌جویی در دانشجویان فعلی نسبت به گذشته تفاوتی ندارد. نتایج مطالعه یوسفی مشعوف و سعیدی جم نیز نشان داد که دانشجویان جدیدالورود پزشکی همدان علاقه و انگیزه کمتری نسبت به دانشجویان قدیمی در کسب نمرات بهتر در علوم پایه داشتند(۲۳).

ارتباط صحیح و رفتار مؤدبانه با بیماران، مهارت در انجام کارهای کلینیکی و توانایی تصمیم‌گیری مستقل در تشخیص و طرح درمان، از مهم‌ترین عوامل تعیین کننده برای کسب مهارت بالینی کافی جهت انجام طبابت مستقل پس از دانش‌آموختگی است(۱۳و۱۷و۲٤). نظر برخی از شرکت‌کنندگان این مطالعه بر این بود که این عوامل تأثیرگذار بر طبابت مستقل تغییری نکرده است، همچنین اغلب شرکت‌کنندگان این مطالعه بر این اعتقاد بودند که علاقه دانشجویان به حضور در کلاس دروس، انجام تکالیف آموزشی، دقت و احساس مسؤولیت در انجام امور محوله و رعایت اخلاق اسلامی و حرفه‌ای و حفظ شئون دانشجویی بدتر و بسیار بدتر شده است. بنابراین لازم است عوامل مؤثر بر بی‌علاقگی دانشجویان شناسایی و برطرف گردد. همچنین در دوره دانشجویی علاوه بر کسب مهارت بالینی، لزوم آموزش اصول و شیوه به کار بردن اخلاق حرفه‌ای، مسؤولیت‌پذیری و چگونگی برقراری ارتباط مناسب با بیماران ضروری به نظر می‌رسد.

شرکت‌کنندگان این مطالعه بیان نمودند که حدود ٤٦٪ از دانش‌آموختگان دندانپزشکی مهارت بالینی کافی برای طبابت مستقل را دارند. با توجه به این که توانمندی بالینی دندانپزشکان با سلامت دهان و دندان جامعه ارتباط تنگاتنگی دارد(۳و٥و٦)، به نظر می‌رسد که این میزان مهارت بالینی برای پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه، چندان مطلوب نیست. از این رو بازنگری در ساختار آموزش دندانپزشکی ضروری به نظر می‌رسد.

امکانات آموزشی، نیروی انسانی آموزش‌دهنده و فراگیران، از جمله اجزاء اصلی نظام آموزشی هستند و می‌توان گفت که هر سه عامل در عدم تغییر قابل توجه وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی نقش دارند. نقش اعضای هیأت‌علمی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان غیرقابل انکار است و انگیزه، تلاش، تفکر و خلاقیت آنان و نیز به‌کارگیری روش‌های تدریس نوین، در ایجاد توانمندی‌های حرفه‌ای دانش‌آموختگان بسیار حایز اهمیت است؛ چنان که بسیاری از تحقیقات آموزش به این موضوع اختصاص دارد که اساتید چگونه باید مطالب درسی را ارائه نمایند تا حداکثر یادگیری رخ دهد(٤و٥و١٤). بنابراین پیشنهاد می‌شود که نقش استادان بر وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی نیز مورد مطالعه قرار گیرد.

از جمله محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به درصد پایین مشارکت اعضای هیأت‌علمی واجد شرایط در تکمیل پرسشنامه‌ها اشاره کرد که تعمیم و گسترش نتایج این تحقیق را به نظر کلیه اعضای هیأت‌علمی دچار مشکل می‌سازد.

نتیجه‌گیری

بر اساس نظر حدود نیمی از استادان دانشکده‌های

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

دندانپزشکی کشور، وضعیت تحصیلی دانشجویان این رشته در طی سال‌های گذشته تغییری نکرده است و مهارت بالینی دانش‌آموختگان دندانپزشکی برای انجام طبابت مستقل چندان مطلوب نبود. بنابراین ممکن است تغییرات در محتوا و ساختار کوریکولوم آموزشی، بهبود شیوه‌های آموزش و به کار بستن راه‌های افزایش ایجاد انگیزه در استادان و دانشجویان بتواند به طور مؤثری این نقایص را بهبود بخشند.

قدردانی

از معاونت آموزشی و پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، به واسطه تصویب و حمایت مالی این مطالعه و از اعضای هیأت‌علمی دانشکده‌های دندانپزشکی به سبب تکمیل پرسشنامه‌ها سپاس‌گزاری می‌گردد؛ همچنین از خانم دکتر نعیمه قاسمیان و دانشجویانی که در توزیع و جمع‌آوری پرسشنامه‌ها همکاری نمودند، صمیمانه قدردانی می‌شود.

منابع

1. Fakharian E, Tagharrobi Z, Mirhoseini F, Rasoulinejad SA, Akbari H, Ameli H. [Academic performance of medical alumni of Kashan University of Medical Sciences and its related factors]. Educational Strategies Journal. 2009; 2(2): 5-6. [Persian]
2. Changizy Ashtyani S, Shamsi M, Mohammadbeygi A. [Frequency of educational decline and some effective factors of student's opinion in Arak University of Medical Sciences, 2009]. Arak Medical University Journal. 2010; 12(4): 24-33. [Persian]
3. Majewski RF, da Fonseca MA, Devries ES, Hu JC, Murdoch-Kinch CA. Factors influencing pediatric dental program directors' selection of residents and demographics of current directors. J Dent Educ. 2009; 73(3): 338-44.
4. Gaengler P, De Vries J, Akota L, Balciuniene I, Berthold P, Gajewska M, et al. Student selection and the influence of their clinical and academic environment on learning. Eur J Dent Educ. 2002; 6(3): 8-26.
5. Henzi D, Davis E, Jasinevicius R, Hendricson W. North American dental students' perspectives about their clinical education. J Dent Educ. 2006; 70(4): 361-77.
6. Drummond JR, Duguid R. Student drop-out from UK dental schools. Br Dent J. 1997; 182(9): 347-9.
7. Roudbari M, Asl Marz B. [The Academic progress of Students in Zahedan University of Medical Sciences and its Associated Factors]. Strides in Development of Medical Education. 2010; 7(2): 147-52. [Persian]
8. Motallebnejad M, Madani Z, Ahmadi E, Hosseini SR. [The viewpoints of dentists graduated from Babol dental school about their professional capability]. Iranian Journal of Medical Education. 2005; 5(2): 149-54. [Persian]
9. Motalebnejad M, Bijani A, Isapour R, Ghanbari M. [Educational status of dental students at clinical course in Babol Medical University attended during 1993-96]. Journal of Babol University of Medical Sciences. 2003; 2(2): 7-11. [Persian]
10. Dehbozorgi GhR, Mooseli HA. [A survey on dropout risk factors among medical students, Shiraz Medical University, 1999]. Journal of Babol University of Medical Sciences. 2003; 5(2): 74-8. [Persian]
11. Alexander CJ, Mitchell DA. The role of enrichment programs in strengthening the academic Pipeline to dental education. J Dent Educ. 2010; 74(10): S110-20.
12. Motallebnejad M, Haji Ahmadi M, Mortazavi Moghaddam V. [A study on educational status of dental students at clinical courses in Babol University of Medical Sciences during 1998-2002]. Journal of Babol University of Medical Sciences. 2010; 12(2): 46-51. [Persian]
13. Ghodsbin F, Shafakhah M. [Facilitating and preventing factors in learning clinical skills from the viewpoints of the third year students of Fatemeh School of Nursing and Midwifery]. Iranian Journal of Medical Education. 2008; 7(2): 343-52. [Persian]
14. Yousefi A. [Educational descriptive terminology]. Iranian Journal of Medical Education. 2000; 1(1): 65-6. [Persian]
15. Murray FJ, Blinkhorn AS, Bulman J. An assessment of the views held by recent graduates on their undergraduate course. Eur J Dent Educ. 1999; 3(1): 3-9.
16. Stewardson DA, Shortall AC, Lumley PJ. Endodontics and new graduates, Part 2: Undergraduate

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

experience and course evaluation. Eur J Prosthodont Restor Dent. 2003; 11(1): 15-21.
17. Smales RJ. The Adelaide undergraduates dental curriculum: an appraisal by recent graduates and final-year students. Aust Dent J. 1977; 22(1): 23-8.
18. Terwogt M, Hoogstraten J. [Dentists' opinion about their dental education in ACTA from 1990 to 1997]. Ned Tijdschr Tandheelkd. 1998; 105(7): 247-9. [Dutch]
19. Hashemipour MA, Navabi N. [Investigation of factors affecting study in various fields of specialization in dental students of South-East Iran]. Iranian Journal of Medical Education. 2012; 11(8): 979-82. [Persian]
20. Ireland RS, Palmer NO, Bickley SR. A survey of general dental practitioners' postgraduate education activity and demand for extended modular postgraduate programmes. Br Dent J. 1999; 187(9): 502-6.
21. Al-Dlaigan YA, Al-Sadhan R, Al-Ghamdi M, Al-Shahrani A, Al-Shahrani M. Postgraduate specialties interest, career choices and qualification searned by male dentists graduated from King Saud University. The Saudi Dental Journal. 2011; 23(2): 81-6.
22. Ghavam M, Poormalek F, Imani V. [Effects of dentistry students' employment on their academic success (2003-2004)]. The Journal of Islamic Dental Association of Iran. 2005; 17(1): 104-12. [Persian]
23.Yousefi Mashoof R, Saeedi-Jam M. [Barrasye vaziyate ravande tahsilye daneshjooyane reshteye pezeshkye maghtae oloom payeye daneshgahe oloom pezeshkye Hamedan dar teye 5 sal]. Teb & Tazkyeh. 2002; 11(2): 16-21. [Persian]
24. Sajadian A, Kaviani A, Yonesian M, Fateh A. [Barrasye mizan rezayate bimaran az khadamate erae shode dar clinic markaze bimarihaye pestan]. Payesh. 2004; 1(3): 55-63. [Persian]

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

Dentistry Students' Educational Status in Iranian Medical Universities: Faculty Viewpoints

Mostafa Sadeghi[1], Ali Bagherian[2]

Abstract

Introduction: *Continuous evaluation of students' educational status is necessary for improving of educational system. The aim of this study was to compare educational status of present dental students all around the country with previous graduated students from the viewpoint of Iranian dental faculty members.*
Methods: *This descriptive cross-sectional study was carried out in 2011. The information was collected by a valid and reliable questionnaire that was completed by 354 eligible faculty members employed in 18 dental schools. The questionnaire was designed to compare educational status of present dental students with that of the previous graduated students. Data were analyzed using descriptive statistics, independent t-test, ANOVA and Spearman correlation coefficient.*
Results: *More than 50% of the faculty members stated that the students' tendency to participate in specialty exams and to embark on research activities is better to much better then before; but interest in didactic class attendance and to accomplish educational assignments is worse to much worse. Moreover, most participants believed that there was no difference between current students and graduates in other variables and totally, educational status of students has not changed. The participants believed that about 46% of dental graduates have enough clinical skills for independent practice. Spearman's correlation coefficient did not show a significant correlation between years of services of faculty members and study's variables.*
Conclusion: *Although aspiration for participation in postgraduate entrance exams and research activities have increased, in general the educational status of Iranian dental students has not improved during the last years. According to the viewpoints of faculty members, dental students' clinical skills necessary for independent practice is not satisfied.*

Keywords: academic achievement, educational status, dental student, faculty members

Addresses:
[1](✉) Professor, Department of Restorative Dentistry, Dental School, Rafsanjan University, Rafsanjan, Iran. E-mail: mostafa.sadeghi110@yahoo.com
[2] Associate Prof, Department of Pediatric Dentistry, Dental School, Rafsanjan University, Rafsanjan, Iran. E-mail: bagherian@rums.ac.ir

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]